

УДК 378.16

*Ганна Піскурська,
аспірант Донецького національного
технічного університету*

КОМПЛЕКС ВПРАВ З РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЛЮРИЛІНГВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто питання розробки ефективного комплексу вправ для формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в умовах організованого навчання у вищій школі. Автором надано детальну характеристику системі спеціальних багатомовних лексичних, рецептивних, медіативних та інтерактивних вправ та наведено приклади кожного типу вправ.

Ключові слова: комплекс вправ; професійна плюрилінгвальна компетентність; лексичні, рецептивні, умовно-комунікативні (медіативні), комунікативні (інтерактивні) вправи.

В статье рассмотрена проблема разработки эффективного комплекса упражнений для формирования профессиональной плюрилингвальной компетентности будущих менеджеров внешне-экономической деятельности в условиях организованного обучения в высшей школе. Автором предоставлена подробная характеристика системы специальных многоязычных лексических, рецептивных, медиативных и интерактивных упражнений и приведены примеры каждого типа упражнений.

Ключевые слова: комплекс упражнений; профессиональная плюрилингвальная компетентность; лексические, рецептивные, условно-коммуникативные (медиативные), коммуникативные (интерактивные) упражнения.

The article focuses on the problem of developing an effective set of tasks for the development of future International Business Managers' professional plurilingual competence under conditions of organized training in the higher school. The special set of exercises is a series of multilingual tasks divided into sections according to a certain type of speech activity. The author provides a detailed characteristics of each type of lexical, receptive, meditative, and interactive tasks. Besides, the set of exercises is also divided into units according to the following professional topics: company structure; production and services; marketing; buying and selling; contracts and agreements; finance; business ethics. Such thematic and functional division of the set of exercises

enhances students' motivation towards language learning, contributes to the development of «code-switching» strategy, and eliminates psychological barriers while taking part in multilingual intercultural communication.

Key words: set of tasks; professional plurilingual competence; lexical, receptive, semi-communicative (meditative), and communicative (interactive) tasks.

Постановка проблеми. Проблема створення оптимального комплексу вправ, спрямованого на розвиток іншомовної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічної управлінської сфери набуває особливу актуальність з огляду на євроінтеграційні процеси в політичній, економічній і соціальній сфері та високі вимоги до мовної підготовки майбутніх фахівців і до кінцевого результату навчання у вищій школі. Модернізація іншомовної освіти у ВНЗ проходить з урахуванням існуючих тенденцій, які відображені в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти [3], однією з яких є принцип плюрилінгвізму, згідно з яким метою професійної мовної освіти є розвиток професійної плюрилінгвальної компетентності (далі ППК), як універсальної професійно-особистісної якості, яка інтегрує лінгвістичні і професійні знання, механізми функціонування мов й алгоритми мовленнєвих дій і характеризує здатність і готовність фахівця до участі у професійній міжкультурній комунікації [9, с. 175].

Комплекс вправ – сукупність вправ, спеціально систематизованих таким чином, що їх кількість, якість, послідовність і співвідношення видів і підвидів забезпечують оптимальний ефект в процесі формування й удосконалення навичок, а також мовленнєвих умінь на кожному етапі їхнього розвитку [7, с. 75]. Важливою вимогою до комплексу, на думку Є. І. Пассова [8], є забезпечити засвоєння до рівня навички частки мовленнєвого матеріалу, або вдосконалення певної навички, або розвиток вмінь певного рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам створення ефективної системи вправ для вивчення іноземної мови присвячені праці таких науковців-дослідників, як І. О. Зимньої, Г. О. Китайгородської, Є. І. Пассова, Г. В. Рогової та ін. Аналіз наукової, теоретичної і методичної літератури з питання розробки вправ для навчання іноземній мові [1, 4, 6] дозволив виділити наступні класифікації: 1) І. В. Рахманов (мовні і мовленнєві вправи; вправи, пов'язані і не пов'язані з текстом; перекладні і без перекладні вправи); 2) Б. А. Лапідус (суто тренувальні вправи; елементарні комбіновані вправи; комбіновані вправи); 3) Є. І. Пассов (вправи для формування навичок (умовно-мовленнєві); вправи для розвитку вмінь (мовленнєві вправи); 4) С. Ф. Шатілов (некомунікативні вправи; умовно-комунікативні вправи; суто комунікативні вправи).

Значна кількість досліджень присвячена розробці вправ для формування певної компетенції у вивченні іноземних мов, наприклад:

іншомовна лексична компетенція (Л. П. Павлова, О. І. Жданько), мовна компетенція (І. Ф. Мусаелян), граматична компетенція (О. В. Касаткіна, І. П. Тригуб), міжкультурна компетенція (Г. В. Походзей), соціокультурна компетенція (К. А. Седова), дискурсивна компетенція (О. Кучерява), рецептивна (Є. О. Плотніков) та ін.

В контексті проблеми розвитку плюрилінгвальної компетенції значущими є розробки системи вправ Н. В. Євдокимової [2] для формування багатомовної рецептивної компетенції та Л. М. Малих [5] для мультилінгвального навчання. В обох випадках вправи розроблені для студентів лінгвістичних спеціальностей, спрямовані на співвивчення мов, формування навичок порівняльного підходу до співвивчення та сфокусовані на лексичну і граматичну структуру мов. В свою чергу, актуальність даної статті обумовлена тим, що запропонований нами комплекс багатомовних вправ для майбутніх менеджерів ЗЕД є професійно-орієнтованим, спрямованим на подолання психологічних і лінгвістичних бар'єрів спілкування у багатомовному середовищі, на розвиток навички «перемикання коду» і міжмовної здогадки

Метою статті є охарактеризувати систему спеціальних вправ, спрямованих на розвиток ППК майбутніх менеджерів ЗЕД в умовах організованого навчання у вищій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спеціальний комплекс вправ представляє собою серію різномовних вправ, поділені на блоки за певним видом мовленнєвої діяльності. Тематика вправ охоплює включає такі змістові модулі: 1) Компанія: структура і процеси; 2) Виробництво і послуги; 3) Маркетинг; 4) Купівля та продаж; 5) Контракти та угоди; 6) Фінанси; 7) Етика бізнесу.

Вважаємо, що саме таке змістове наповнення вправ стимулює розвиток мотиваційно-ціннісного компоненту ППК, зацікавленість студентів у майбутній професійній діяльності. Крім цього, воно підсилює професійну спрямованість когнітивно-діяльнісного компоненту ППК.

Головною особливістю комплексу є його багатомовність, що відповідає одній з суттєвих педагогічних умов – створенню штучного плюрилінгвального середовища. Так, кожна вправа містить завдання на засвоєння і тренування лексичного матеріалу, відпрацювання вмінь та навичок чотирма мовами в рецептивних, інтерактивних і медіативних видах мовленнєвої діяльності. При відборі текстів був використаний матеріал багатомовних сайтів: <http://dictionary.reverso.net>, <http://www.bbc.com/news>, <http://www.brainyquote.com>, <http://www.chron.com>, <http://www.dw.com>, <http://inosmi.ru>, <http://www.project-syndicate.org>, <https://www.youtube.com>.

Послідовність вправ у комплексі визначено принципами системності, ситуативно-тематичної організації навчального матеріалу, а також принципом посиленості, тобто вправи в кожному блоці побудовані в порядку складності як самого завдання, так і лексичного наповнення

вправи. В процесі тренування лексики чотирьох мов студенти повинні навчитися безперешкодно обирати адекватні лексичні одиниці в кожній мові, в якій би послідовності вони не використовувались, що є актуальним для механізму перемикавання з однієї мови на іншу. Цей механізм повинен працювати не в лінійній послідовності, де доступність до мови може бути опосередкована іншою мовою, а повинен забезпечувати безперешкодний перехід з однієї мови на іншу.

Механізм перемикавання з однієї мови на іншу, не залежно від послідовності використання мов, є важливим інструментом формування плюрилінгвальної компетентності. У зв'язку з цим особливу увагу приділяли розробці цього механізму, а саме намагалися уникати звичної послідовності використання мов у мовленні, що сприяло би формуванню звичної лінійної моделі механізму перемикавання. Специфікою експериментальної методики є забезпечення рівного доступу до кожної мови в будь-який момент. Студенти в результаті не повинні були відчувати труднощі у перемиканні з однієї мови на іншу, а повинні на рівному ступені володіти навичками професійного спілкування чотирма мовами, і при цьому мати всі мовні засоби в оперативному доступі. Цього досягаємо не стільки шляхом розвитку у студентів навичок спілкування кожною мовою, скільки шляхом розвитку навичок плюрилінгвального професійного спілкування.

Експериментальна методика формування ППК передбачає виконання наступних типів вправ:

Блок 1 – багатомовні некомунікативні вправи (аналітичні, лексично спрямовані) і рецептивні);

Блок 2 – багатомовні рецептивні вправи;

Блок 3 – багатомовні умовно-комунікативні (медіативні);

Блок 3 – багатомовні комунікативні тематичні вправи (інтерактивні).

Наведемо характеристику кожного блоку вправ і приклади завдань.

Блок 1. Некомунікативні аналітичні вправи спрямовані на сприйняття лексики зоровим каналом, розкриття значення, диференціацію на рівні слова, словосполучення, речення. Вправи цього типу не передбачають комунікації, але відіграють важливу роль у формуванні такої якості навички як свідомість, і забезпечують елементарне лексичне знання, яке включає знання значення конкретного лексико-семантичного варіанту, а також знання форми слова [колядко]. Блок некомунікативних вправ включає наступні вправи:

1. Вправи на ідентифікацію, диференціацію і співвідношення лексико-термінологічних одиниць у декількох мовах, наприклад, зіставити терміни, однакові за значенням, і знайти еквіваленти в інших мовах (французькій, італійській, тощо) користуючись словниками, наприклад:

2. Вправи на заповнення прогалін, в основі яких полягають прийоми відновлення/додавання, наприклад:

– заповнити таблицю відповідними термінами (використовуючи або не використовуючи словник):

Українська	Русский	English	Deutsch	Español
		set up a company	eine Gesellschaft gründen	
	ликвидировать		schließen	

– заповнити прогалини у тексті, використовуючи відповідні варіанти іншими мовами, які подані у скобках, наприклад:

Compare Organizational Structure Types

by Malik Sharrieff, Demand Media

Organizational structure types are the _____ (Mittel) by which companies group workers, processes and work flows to manage _____ (производительность). The three types of organizational structures are functional, divisional and matrix. Comparing these organizational structure types becomes a function of how best to organize _____ (співробітники) to interact with each other, and the tasks they perform to generate products and services for the _____ (Letztverbraucher) in the most efficient and effective manner possible.

Блок 2. Багатомовні рецептивні вправи спрямовані на сприйняття лексики, усвідомлення змісту тексту по зоровим або слуховим каналам. До цього блоку належать такі вправи:

– вправи на ідентифікацію лексичних одиниць, при виконанні яких студентам пропонують переглянути англomовний відеоролик та записати англomовні еквіваленти для термінів, які записані іншими трьома мовами (німецькою, українською і російською).

– вправи на усвідомлення основної і детальної інформації тексту незнайомою мовою, на тренування міжмовної здогадки, наприклад студентам пропонують статтю або лист французькою (італійською або іспанською) мовою та список питань, відповіді на які слід знайти в тексті.

Блок 3. За допомогою багатомовних умовно-комунікативних, медіативних вправ здійснюється підготовка до реальної комунікації за рахунок багатократного повторення лексичних одиниць і встановлення між ними системно-семантичних зв'язків з метою формування автоматизованих навичок їх застосування [4]. До блоку умовно-комунікативних вправ належать:

1. Вправи на переклад, які сприяють засвоєнню та активізації лексичного матеріалу анутовування, наприклад:

– переклад речень на вказані мови:

1) Згідно з джерелом у міністерстві фінансів, яке поширюють медіа, новий план уряду щодо виходу з кризи складається із чотирьох частин. (English);

2) По сравнению с декабрем 2014 года, в первом месяце текущего года количество предложений увеличилось на 9 %. (German);

3) Inaktive Konten, die älter als sechs Monate sind, werden gelöscht. (Ukrainian).

– дублювання уривку з фільму: 1) студенти переглядають 2–3-

хвилинний уривок з фільму, наприклад, німецькою мовою; 2) у групах перекладають репліки певною мовою (англійською, українською, російською); 3) кожна група презентує свій варіант дубляжу.

– реферування вказаною мовою іншомовного тексту, аудіозапису або відеоролику, наприклад:

– текстуалізація інтенцій мовами плюрилінгвального репертуару, наприклад: Уявіть, що Ви берете участь у переговорах з Вашим майбутнім німецьким партнером-постачальником стосовно умов постачання товару. Ваше завдання дізнатися (англійською і німецькою мовами):

- які терміни оплати заказу;
- чи надає постачальник дисконт на великий обсяг заказу;
- які терміни доставки товару;
- чи застрахований вантаж.

Блок 3. Суто комунікативні вправи включають інтерактивні завдання, метою яких є творче осмислення отриманих професійних знань і застосування сформованих навичок і вмінь в реальних ситуаціях міжкультурного професійного спілкування.

1. Вправа «Carousel» полягає у тому, що студенти формують два кільця – внутрішнє і зовнішнє. Внутрішнє кільце – це студенти, які сидять нерухомо, а зовнішнє – це студенти, які змінюють своє місце через певний часовий інтервал. Кожний студент з зовнішнього кільця отримує картку з цитатою, яку потрібно обговорити, і зазначено мову спілкування. Коли всі учасники пройдуть повне коло, студенти переходять до іншого кільця. За допомогою цієї тренувальної вправи майбутні менеджери ЗЕД розвивають уміння швидко адаптуватися до змін у тематиці і мові спілкування і застосовувати механізм «перемикання коду».

2. Ділова гра, наприклад:

Компанія, яка займається виробництвом взуття у Великій Британії, розробила нову лінію жіночого шкіряного взуття. Українська мережа роздрібної торгівлі планує зробити замовлення на 250 пар взуття. Менеджер з продажу британської фірми і менеджер з закупівлі української компанії ведуть переговори щодо контракту. Спільна мова – німецька.

Висновки та перспективи. Таким чином, комплекс вправ спрямований на створення штучного професійного плюрилінгвального середовища в рамках аудиторного заняття, що дозволяє студентам набути практичний досвід спілкування декількома мовами, виробити механізм переключення з однієї мови на іншу, розвивати міжкультурну толерантність, тренувати навички міжмовної здогадки як важливого компоненту плюрилінгвальної компетентності. Перспективи подальшого розвитку даного напрямку дослідження полягають у впровадженні авторської методики в процес професійної підготовки майбутніх фахівців, перевірці ефективності комплексу вправ та аналізі результатів експериментальної роботи з формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учебн. пособ. [для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений] / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 336 с.
2. Евдокимова Н. В. Концепция формирования многоязычной компетенции студентов неязыковых специальностей : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Евдокимова Надежда Вениаминовна. – Ставрополь, 2009. – 505 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [Відп. ред. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Колядко С. В. Система упражнений, направленная на овладение специальной лексикой французского языка студентами неязыковых вузов (на примере подязыка «Реклама») / Светлана Витальевна Колядко // Педагогическое мастерство: материалы IV междунар. науч. конф. – М. : Буки-Веди, 2014. – С. 231–234.
5. Малых Л. М. Введение в мультилингвальное обучение. Принципы сравнения языков : учеб. пособие / [науч. ред. Т. И. Зеленина]. – М. : ФЛИНТА : Наука, 2011. – 112 с.
6. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / [Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
7. Мусаелян И. Ф. Комплекс упражнений, направленных на формирование языковой компетенции [Электронный ресурс]. / Мусаелян Инесса Феликсовна. – Режим доступа: http://www.intelros.ru/pdf/gumnauka/2014_02/10.pdf
8. Пассов Е. И. Сорок лет спустя, или сто и одна методическая идея / Пассов Ефим Израилевич. – М. : Глосса-Пресс, 2006. – 240 с.
9. Піскурска Г. В. Визначення поняття професійної плюрилінгвальної компетентності майбутнього фахівця / Піскурска Ганна Вікторівна. // Компетентнісно орієнтований підхід до освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Харків : ФОП Шейніна О. В. – 2014. – С. 174–176.